

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/ Issue 12 (Eylül/ September 2023), s. 563-580.
|| Geliş Tarihi-Received: 31.07.2023
|| Kabul Tarihi-Accepted: 15.08.2023
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1335029

Çağdaş Altay Türk Şiirinde Ana Dili Bilinci

Mother Tongue Consciousness in Contemporary Altai Turkish Poetry

Abdullah ELCAN*
Yavuz Sinan ULU**

Öz

Dil, en genel tanımıyla insanlar arasında iletişimi sağlayan bir araçtır. Aynı zamanda dil insanlar arasında ortak duygular, düşünceler oluşturur. Böylece insanları yığın olmaktan kurtarıp bir millet hâline getirir. Nesiller arasında kültür aktarımını sağlayarak millet hâline getirdiği insan topluluğunu geçmişe bağlar ve yine milletlere bir gelecek tasarımı sunar. Dolayısıyla dil en önemli milli kimlik kurucu değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir milletin dilinin yok olması, o milletin de yok olması anlamına gelir. Güney Sibirya Bölgesi'nde Rusya Federasyonu'na bağlı Altay Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Altay Türkleri, dilleri ve kültürleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan bir Türk boyudur. Hemen tamamı Altay Türkçesi ve Rusça olmak üzere iki dilli olan Altay Türkleri için ana dili bilinci, dillerini ve kültürlerini yok olmaktan kurtaracak en önemli unsurdur. Ana dilinin korunması ve geliştirilmesi konusunda herkese önemli görevler düşmekle birlikte şair ve yazarların ana dili konusundaki tutumları ayrıca önem kazanmaktadır. Şair ve yazarlar dili işleyerek zenginleştirmenin yanı sıra halkta dil bilincinin oluşmasında da etkili olabilirler. Bu bağlamda, bu çalışmada çağdaş Altay edebiyatının önemli temsilcilerinden Lazar Kokışev, Boris Ukaçin ve Pasley Samık'ın ana dili temalı şiirleri ele alınmaktadır. Ana dili temalı şiirler üzerinden Altay Türklerinin ana dili ile ilgili tutumlarına yönelik çıkarımlarda bulunulmakta, ana dilinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Altay şiiri, ana dili, dil bilinci.

Abstract

Language, in its most general definition, is a tool that enables communication between people. At the same time, language creates common feelings and thoughts among people. Thus, it saves people from being a mass and turns them into a nation. By ensuring the transfer of culture between generations, it connects the human community, which it has turned into a nation, to the past and offers a future design to nations. Therefore, language is the most important national identity-building value. The disappearance of a nation's language means the disappearance of that nation. The Altai Turks living in the Altai Autonomous Republic of the Russian Federation in Southern Siberia are a Turkic tribe whose language and culture are in danger of extinction. For the Altai Turks, almost all of whom are bilingual in Altai Turkish and Russian, awareness of their mother tongue is the most important element that will save their language and culture from extinction. Although everyone has important duties in the

* Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mersin /Türkiye, e-posta: abduhalcan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5635-9448.

** Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Gaziantep/Türkiye, e-posta: yavuzsinanulu@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9709-8355.

protection and development of the mother tongue, the attitudes of poets and writers towards the mother tongue are also important. In addition to enriching the language by processing it, poets and writers can also be effective in the formation of language awareness in the public. In this context, this study deals with the mother tongue-themed poems of Lazar Kokishev, Boris Ukachin and Pasley Samik, who are important representatives of contemporary Altai literature. Through the poems on the theme of mother tongue, inferences are made about the attitudes of Altai Turks towards mother tongue and the importance of mother tongue is emphasized.

Keywords: Contemporary Altai poetry, mother tongue, language consciousness.

Giriş

Temel işlevi insanlar arasında iletişimi sağlamak olan dil, aynı zamanda insanlar arasında ortak duygu ve düşünceler oluşturarak insanları yığın olmaktan çıkarıp bir millet hâline getirir. Nesiller arasında kültür aktarımını sağlayarak millet hâline getirdiği insan topluluğunu geçmişe bağlar ve yine milletlere bir gelecek tasarımı sunar. Dolayısıyla dil, en önemli millî kimlik kurucu değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil; milleti oluşturan kültür, tarih, soy, düşünce sistemi gibi unsurların yaratıcı ve birleştirici gücü olduğu için bir milletin dilinin yok olması o milletin de yok olması anlamına gelir.

Doğan Günay (2016, s. 50), dili kültürün aynası olarak tanımlarken Ballibar ve Walterstein (2013, s. 120), “Dil cemaati en soyut kavram gibi görünüyor: Oysa gerçekte en somuttur, çünkü bireyleri, içerik olarak onların karşılıklı ilişkilerinin ve konuşulan dilin araçları ile yazılı ve kayıtlı metinlerin sürekli yenilenen bütünü kullanan gidimli iletişimlerinin ortak edimine sahip olan, her an fiile gelebilecek bir kökene bağlar” ifadesiyle dil-köken ilişkisine işaret ederek dilin yazılı ve sözlü görünümüyle bireyleri ortak bir kökene bağlayan güçlü bir birliktelik duygusu oluşturduğunu vurgular. Assmann ise (2001, s. 139) “Toplumsal kimlik olarak adlandırdığımız sosyal aidiyet bilinci, ortak bir dilin konuşulması ya da daha genel bir ifade ile ortak bir simgesel sistemin kullanımı ile ulaşılan ortak bilgi ve belleğe katılma dayanır” der ve ortak bilgi ve bellekle beraber “biz” kimliğinin oluşumunda dilin kilit rolünden söz eder.

Dili yaratıcı bir etkinlik olarak bir halkın içsel özgürlüğünün ve enerjisinin ifadesi olarak tanımlayan Altuğ, dilin yaratıcı bir edim olduğunun ve bir halkın paylaştığı tinsel güçten başka bir şeye dayanmadığının altını çizer (2008, s. 68-69). Bir başka deyişle dil, milletin kolektif ruhunun ve zihniyetinin tezahürüdür. Her dilin kendine özgü bir düşünce sistemi vardır. Milletin düşünce yapısı, karakteri dili etkilediği gibi dilin bu kendine özgü düşünce sistemi de milletin karakterinde, tinsel görünümünde önemli bir yere sahiptir. Bu karşılıklı etkileşim dilin ve milletin eş zamanlı olarak değişip dönüşmesini ve gelişmesini sağlar.

Günümüzde Güney Sibiryaya Bölgesi’nde Rusya Federasyonu’na bağlı Altay Özerk Cumhuriyeti’nde yaşayan Altay Türkleri dilleri ve kültürleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan bir Türk boyudur. Altay Türklerinin tamamı Altay Türkçesi ve Rusça olmak üzere iki dilli olup Altay Türkçesi ile Rusça arasındaki ilişkide Altay Türkçesi sosyal açıdan zayıf dili; Rusça ise baskın dili temsil eder. Günümüzde baskın dil Rusça lehine Altay Türkçesi konuşurlarının sayısı giderek azalmaktadır. Koca Sarı (2016, s. 280-283) tehlikedeki Türk dillerinin tehlike durumlarını gösterdiği tablosunda Altay Türkçesini “ciddi seviyede tehlikede”; Altay Türkçesi ağızları Tuba, Kumandı, Çalkandı, Telengit ve Teleüt Türkçelerini ise “kritik seviyede tehlikede” olarak belirlemektedir. Önümüzdeki yüz yıllık süreçte Altay Türkçesi ve ağızlarının tamamının yok olacağı öngörülebilir bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Altay Türkleri için ana dili bilinci, dillerini ve kültürlerini yok olmaktan kurtaracak en önemli unsurdur.

Ana dilinin korunması ve geliştirilmesi konusunda herkese önemli görevler düşmekle birlikte şair ve yazarların ana dili konusundaki tutumları ayrıca önem kazanmaktadır. Şair ve yazarlar dili işleyerek zenginleştirmenin yanı sıra halkta dil bilincinin oluşmasında da etkili olabilirler. Bu olgudan hareketle çalışmada, çağdaş Altay edebiyatının önemli temsilcilerinden Lazar Kokışev, Boris Ukaçin ve Pasley Samık'ın ana dili temalı şiirleri ele alınmaktadır. Çalışmada önce çağdaş Altay şiiri ile ilgili genel bilgiler verilecek, şiirleri incelenen şairler, hayatları ve eserleri bağlamından tanıtılacak, ardından üç şairden seçilen üç şiir, ana dili bilinci çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Çağdaş Altay Şiiri

Altay Türkçesinde şiir karşılığı *ülger*, manzume karşılığı *tuucu*, şair karşılığı *ülgerçi* kelimeleri kullanılmaktadır. Dilek (1998, s. 452), çağdaş Altay edebiyatı oluşana kadar Altay Türklerinin edebî ihtiyaçlarını "tabii olarak çok canlı bir şekilde yaşamaya devam eden *kay-çörçök* (destan), *çörçök* (masal), *tabışkak* (bilmece), *kep-sös* (atasözü), *kojoñ* (şarkı, türkü), *kabay kojoñ* (ninni), *kep-kuuçin* (efsane) gibi sözlü edebiyat mahsulleri ile karşıladıklarını" ifade etmektedir. Bu ürünlerden *kay-çörçök*, *tabışkak*, *kep-sös*, *kojoñ* ve *kabay kojoñ*'ların daha çok nazım şeklinde olması, ezgili söylenmesi ve uyak, ölçü, durak gibi unsurlar içermesi Türk Dünyasının genelinde olduğu gibi Altay Türkleri arasında da şiir türüne bir yatkınlık olduğunu göstermektedir.

Köklü bir sözlü edebiyat geleneğine sahip olan Altay Türklerinin yazılı edebiyatı, Altay Türkçesinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bölgede Hristiyanlığı yaymak amacıyla kurulan Altay Dini Misyonu (Altayskaya Duhovnaya Missiya) tarafından yazı dili hâline getirilmesiyle oluşmaya başlamış; Sovyetler Birliği döneminde gelişimini sürdürmüştür.

Sovyetler Birliği döneminde edebiyat "her şeyden önce bir parti edebiyatıdır. Prensipleri, Komünist Partisi tarafından belirlenen ve bu partinin programını edebî türler ve edebî tipler vasıtasıyla telkin ederek benimsetmeye ve hayata geçirmeye çalışan bir propaganda edebiyatıdır" (Karakas, 2008, s. 461). 1920'lerden itibaren Altay edebiyatı da sınırları Komünist Parti tarafından çizilen ilkeler doğrultusunda gelişme göstermiştir.

Altaylı edebiyat bilimci Kataşev, *Altay Ülger Kereginde* (Altay Şiiri Hakkında) adlı eserinde "Sovyet iktidarı ile birlikte Altaylı şairlerin, Puşkin, Tolstoy, Shakespeare, Gorki, Şolohov, Aytmatov ve daha başka birçok edebiyatçının eserleriyle tanışma imkânı bulduklarını, kendi millî nitelikli ve sosyalist içerikli zengin edebiyatlarını geliştirdiklerini" (1974, s. 11) ifade eder. Bununla birlikte Kataşev, "1920'li yıllardaki şairlerin şiirlerinin niteliğinin 1970'li yıllara göre daha düşük olduğunu, şairlerin öncelikle devrimin içeriğini şiir aracılığı ile anlatma gayretine girdiklerini, sanat kaygısını bir tarafa bıraktıklarını" (1974, s. 11) belirtir. Dilek de aynı karşılaştırmayı temalar üzerinden yaparak bu dönemde işlenen temaların çok fazla çeşitlilik göstermemekle birlikte bu temalar arasında bir çelişkinin göze çarptığını, bir taraftan Komünizm sistemine ve Lenin başta olmak üzere yöneticilere övgü teması işlenirken diğer taraftan vatan ve dil sevgisi, Köktürk bengu taşlarını sahiplenme ve bunlarda yazılanlardan hareketle kimliğini sorgulama yönünde eserler yazıldığını (2003, s. 251) söyler.

1930'lu yıllar Altay şiirinin olgunlaşmaya başladığı yıllardır. Türker bu dönemi şöyle tasvir eder: "1930'larda Altaylı edebiyatçılar başlangıçtaki acemiliklerini atmışlar, kısmî bir felsefi derinlik kazanarak, eserlerini istenen ideolojik-estetik ölçüye ulaştırmışlardır. Ünlü yazarların eserlerinin Rusçadan tercüme edilmesi de edebî eserlerin değerinin artmasında önemli rol oynamıştır. Bu dönemde şiirler, şekil bakımından daha güzelleşmiş, hatta yeni şekiller denenmiştir. Bu da şiirin, edebî bakımdan yükseldiğini

göstermektedir. Ancak gazetelerde çıkan bazı eleştirilerin basılan eserleri ulusalcı olmakla suçlaması, yazarların takibata uğramasına sebep olmuştur. Dönemin baskı politikasının bir neticesi olarak Modern Altay Edebiyatı istenilen seviyeye gelememiştir.” (2012, s. 334). Altay şiirinin kendi rengini bulabilmesi Stalin dönemi repressiya uygulamalarının bitmesinden sonra gerçekleşebilmiştir.

1940'lı ve 1950'li yıllara II. Dünya Savaşı damgasını vurmuş, “Altaylı yazar ve şairlerin birçoğu savaşa gittiğinden savaş sırasında ve sonrasında Altay şiirinin gelişimi sekteye uğramıştır” (Kataşev, 1974, s. 14). Türker (2012, s. 342), savaş sonrası dönemde Altay edebiyatını güçlendirmek için yapılan çalışmaları şöyle sıralamaktadır: “Gençler edebiyata yönlendirilmiş, basımevleri kurularak yayınların sayısında artış sağlanmış, mevcut yazarların edebî yönü güçlendirilmeye çalışılmıştır. 1947-1951 yılları arasında Sibiryaya yazarlarının katıldığı toplantılar düzenlenerek edebî türlerin çeşitlenmesinin ve güncel konulara daha çok yer verilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. 1952'de Gorno-Altay'da Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsü açılmış ve bölgedeki edebî çalışmalar bu enstitüde toplanmaya başlamıştır. 1959'da Yazarlar Birliği kurularak çalışmalara bu kurum altında devam edilmiştir. Bu arada 'Altaydın Çolmonı' adlı gazetede ve 'Altaydın Tuularında' adlı yıllıkta Altaylı edebiyatçıların eserlerine yer verilmiştir. Ayrıca yine bu dönemde Rus yazarların eserleri Altay Türkçesine tercüme edilmiştir. Tüm bu faaliyetler, Altay Edebiyatı'nın olgunlaşmasında ve daha nitelikli eserler yaratılmasında etkili olmuştur.” Bu çalışmaların bir sonucu olarak önce repressiya dönemi uygulamaları sonra da II. Dünya Savaşı sebebiyle gelişimi duraksayan Altay şiiri için yeni bir dönem başlamıştır.

1960'lı yıllarda Altay şiiri önceki dönemlere göre tamamen güçlenmiştir. Kataşev (1974, s. 14), bu duruma sebep olarak “Gorki Edebiyat Enstitüsü'nü bitiren A. Adarov, L. Kokışev, E. Palkin, B. Ukaçin, P. Samık, Ş. Şatinov gibi şairlerin hayatın büyük değişimlerini eserlerinde yansıtabilmelerine ve yaratıcılıklarını Altay folkloru ile beslemelerine” bağlar. Yine Kataşev'e göre “1970'li yılların Altaylı şairleri millî ve evrensel değerlere yaslanıp Altay şiirini genişletmişlerdir” (1974, s. 15). 1970'li yıllardan 1990'lara gelişimini sürdürmeye devam eden Altay şiiri Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla yeni bir çehre kazanmış olup 1990'lardan günümüze Altaylı şairler eserler vermeye devam etmektedir.

Şairler

Lazar Kokışev

Altay edebiyatının en yetenekli ve üretken yazar ve şairlerinden biri olan Lazar Vasilyeviç Kokışev, 20 Ekim 1933 yılında Şabalin rayonunun Kumşulu köyünde doğmuştur (Altay Ülgerlik, 2006, s. 298). 1942 yılında köyünde ilkokulu bitirmiş, 1945-1950 yılları arasında Şabalin'de ortaokul eğitimini almış, 1952'de Dağlık Altay Milli Okulu'nu bitirmiş, 1952 ile 1957 yılları arasında ise Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsü'nde eğitim görmüştür (Adarov, 1983, s. 6-7).

1957 yılından itibaren Gorno-Altaysk'ta Devlet Basımevi, radyo komitesi ve “Altaydın Çolmonı” gazetesinde redaktör olarak görev yapan Kokışev, 1958 yılından itibaren SSCB Yazarlar Birliği üyesi olmuş, 1962 yılında Dağlık Altay Yazarlar Birliği sekreterliğine getirilmiştir (Adarov, 1983, s. 7). Bu yıllarda siyasi görevler de üstlenen Kokışev, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Bölge Komitesi Üyesi, Altay Kray Sovyeti Milletvekili gibi görevlerde bulunmuş, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Yazarlar Birliğinin bazı kongrelerine temsilci olarak katılmıştır (Altay Ülgerlik, 2006, s. 298). Lazar Kokışev, geçirdiği ağır bir hastalığa bağlı olarak 7 Mayıs 1975 tarihinde hayatını kaybetmiştir (Adarov, 1983, s. 7).

Kokışev, Kırgızistan, Kazakistan, Yakutistan, Osetya, Letonya, Ukrayna, Buryatya, Romanya ve Küba'da bulunmuştur. Gezip gördüğü bu yerler onun eserlerine yansımıştır (Dilek, 2011, s. 46).

Moskova'daki öğrencilik yıllarından itibaren yazmaya yönelen Kokışev hem nesir hem de şiir alanında başarılı eserler vermiştir. İlk romanı olan *Arina*, çağdaş Altay edebiyatının da ilk romanı kabul edilmektedir. "Şiirlerinde mizah ve hicvin yanında lirizm de ön plandadır" (Kataşev, 1974, s. 16). "Nesir tarzında yazdığı eserlerde daha çok millî unsurları işleyen yazar, şiirlerinde ise genellikle evrensel bir yaklaşım tarzı sergiler" (Dilek, 2011, s. 47). Günümüzde Altay Türkleri arasında hem şiirleri hem de romanları en fazla okunan yazar ve şairlerin başında kırk iki yaş gibi genç sayılabilecek bir yaşta hayatını kaybeden Lazar Kokışev gelmektedir.

Şiir Kitapları:

Altayca: *Altın Köl "Altın Göl"* (1956), *Tuba*¹ (1974), *Kızıl Çeçek "Kızıl Çiçek"* (1961), *Tuştaştar "Karşılaşmalar"* (?), *Ekinçi Cürüm "İkinci Hayat"* (1963), *Col "Yol"* (1964), *Sanaalar "Düşünceler"* (1967), *Adalar Tüjelet "Atalarımı Düşlüyorum"* (1972), *Amadu "Amaç"* (1975), *Maarka* (1981), *Men Slerdi Süügem "Ben Sizi Sevdim"* (1983), *Poettiñ Külümçizi "Şairin Gülücüğü"* (1993), *Kerees Cañar "Gizli Şarkı"* (2000), *Ülgerler, Tuucular "Şiirler, Manzumeler"* (2010), *Tuucular, Sögüşter, Kokurlar, Köçürişter "Manzumeler, Sataşmalar, Sakalar, Çeviriler"* (2017).

Ruşça: *Stihi "Şiirler"* (1953), *Trubaçi*² (1966), *Stihi "Şiirler"* (1977).

Hikâye ve Romanları:

Altayca: *Arina* (1959), *Povest le Kuuçındar*³ "Uzun Hikâye ile Hikâyeler" (1962), *Çöldördiñ Çeçegi "Çöllerin Çiçegi"* (1968), *Meçin Cıldıs "Ülker Yıldızı"* (1971), *Karıçak "İhtiyarcık"* (1973), *Altaydıñ Kıstarı*⁴ "Altay'ın Kızları" (1980), *Tuulardıñ Uulu*⁵ "Dağların Oğlu" (2010).

Ruşça: *Deti Gor*⁶ "Dağların Oğlu" (1976), *Jenşçini*⁷ "Kadınlar" (1977).

Piyes: *Tumantık Arkıt "Sisli Arkıt"* (1969)

Mektup: *Cüs Pismo "Yüz Mektup"* (1990).

Poettiñ Külümçizi "Şairin Gülümsemesi" (1993) adlı eserde de Lazar Kokışev'in hayattayken yayımlanmayan bazı eserleri, çizdiği komik resimler ve arkadaşlarının kendisi için yazdığı anı/hatıra yazıları yer almaktadır.

Boris Ukaçin

Çağdaş Altay edebiyatının bir diğer önemli yazar ve şairlerinden Boris Ukaçinoviç Ukaçin, 18 Şubat 1936 yılında Oñdoy rayonunun Kayırlık köyünde dünyaya gelmiştir. 1956 yılında Dağlık Altay Milli Okulu'nu bitiren Ukaçin, aynı yıl askere gitmiş, 1959 yılına kadar askerlik görevi devam etmiştir (Altay Ülgerlik, 2006, s. 398).

¹ Tuba boyuna mensup yoksul bir avcının başından geçen acıklı ve komik olayların anlatıldığı yirmi dört bölümden oluşan manzum bir hikâyedir.

² Tuba adlı eserin Rusçaya çevirisidir.

³ Uzun hikâye *Tuulardan Kelgen Baldar "Dağlardan Gelen Çocuk"*; hikâyeler *Uyku Kelbes Tün "Uyku Tutmaz Gece"*, *Dikarka* ve *Ene "Anne"* isimlerini taşımaktadır.

⁴ *Arina* ve *Çöldördiñ Çeçegi* romanları 1980'de *Altaydıñ Kıstarı* adıyla yeniden yayımlanmıştır.

⁵ *Tuulardan Kelgen Baldar "Dağlardan Gelen Çocuk"* ve *Tuulardıñ Uulu "Dağların Oğlu"* isimlerini taşıyan iki uzun hikâye 2010'da *Tuulardıñ Uulu* adıyla yeniden yayımlanmıştır.

⁶ *Tuulardıñ Uulu* isimli eserin Rusçaya çevirisidir.

⁷ *Altaydıñ Kıstarı* isimli eserin Rusçaya çevirisidir.

1962 - 1967 yılları arasında Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsü'nde öğrenim gören Ukaçin, 1964 yılında SSCB Yazarlar Birliği'ne seçilmiştir (Altay Ülgerlik, 2006, s. 398).

1967'de Moskova'dan Gorno-Altaysk'a dönen Ukaçin, gazete ve radyo muhabiri, basımevi redaktörü, Dağlık Altay Yazarlar Birliği danışmanı ve başkanı olarak çalışmıştır (Altay Ülgerlik, 2006, s. 398).

Boris Ukaçin, 25 Aralık 2003 yılında Gorno-Altaysk'ta geçirdiği ağır bir hastalık sebebiyle ölmüştür (Altay Ülgerlik, 2006, s. 399).

Yazdığı edebî eserler yanında çeviriler de yapan Ukaçin, Altay, Rus, Tuva ve Kırgız dillerinde tamamı kırktan fazla antoloji hazırlayıp, Altay edebiyatının Sovyetler Birliği içinde tanınmasına katkı sağlamıştır. 1987 yılında seçilmiş şiirleri Moskova'da Rusça olarak yayımlanmıştır. Onun şiirleri hem Rusçaya hem de pek çok farklı dile çevrilmiştir (Altay Ülgerlik, 2006, s. 399).

Kaleme aldığı *Kiçü İzü Ay "Haziran Ayı"* (1979), *Ölörgö Cetire Em de Uzak "Ölüm Hâlâ Çok Uzak"* (1985), *Men Kem? "Ben Kimim?"* (1988) eserleri Altay Cumhuriyeti Drama Tiyatrosunda üç tiyatro oyunu olarak sahnelenmiştir (Altay Ülgerlik, 2006, s. 399).

Boris Ukaçin, çağdaş Altay edebiyatının özellikle nesir alanında en verimli ve başarılı sanatçılarından biri kabul edilmektedir (Dilek, 2003, s. 365). Hem şiirleri hem hikâyeleri hem de çevirileriyle Altay edebiyatının gelişmesinde Ukaçin'in çok önemli bir yeri vardır.

Şiir Kitapları:

Altayca: *Coldor "Yollar"* (1960), *Men Kem? "Ben Kimim?"* (1963), *Ülgerler "Şiirler"* (1966), *Çañkır Teñerilü Cer "Mavi Gökyüzü Ülkesi"* (1968), *Argımaktıñ Mañı "Cins Atın Koşusu"* (1973), *Kardıñ Üni "Karnın Sesi"* (1975), *Möñkülik Altaydıñ Cañılgazı "Ebedî Altay'ın Yankısı"* (1977), *Cıldardıñ Belegi "Yılların Hediyesi"* (1979) *Süüştüñ Kaykal Kuçkajı "Aşkın Mucize Kuşu"* (1983), *Caskı Çeçekter - Küski Cıldıstar "Bahar Çiçekleri - Güz Yıldızları"* (1986), *Aydıñ-Künniñ Belgezi "Hava Durumu Tahmini"* (1993), *Tuular Möjiniñ Bürleri "Dağ Servisinin Yaprakları"* (1999), *Salım Sakıtpas "Kader Bekletmez"* (2005).

Rusça: *Est' Takaya Zemlya "Öyle Bir Ülke Var"* (1962), *Vetka Gornogo Kedra "Dağ Servisinin Yaprakları"* (1966 ve 1974), *Rojdenniye Vesnoy "Baharda Doğan"* (1969), *Zemlya Sinego Neba "Mavi Gökyüzü Ülkesi"* (1970), *Ya Jdu Uletevşego Lebedya "Uçan Kuğuyu Bekliyorum"* (1971), *Beg Argımaka "Cins Atın Koşusu"* (1975), *Golos Snega "Karnın Sesi"* (1978), *Eho Veçnogo Altaya "Ebedî Altay'ın Yankısı"* (1979), *Kalendar' Duşi "Ruh Takvimi"* (1982), *Postup' Vremeni Po Zemle "Zamanın Yeryüzündeki İzi"* (1986), *Avtoportret "Otoportre"* (1987), *Bıstronogiy Mongol "Hızlı Moğol"* (1987), *İzbrannoje "Seçmeler"* (1987), *Na Moy Vzgljad... "Bana Göre..."* (1996), *Çelovek, Jizn', Vremya "İnsan, Hayat, Zaman"* (2016).

Kırgızca: *Altay Jañurıktarı "Altay'ın Yankısı"* (1982).

Hikâyeleri:

Altayca: *Eelü Tuular "İyeli Dağlar"* (1971), *Ölörgö Cetire Em de Uzak "Ölüm Hâlâ Çok Uzak"* (1978), *Süüş le Öştöjü "Aşk ve Nefret"* (1981), *Tuular Tuular la Boyı Artar "Dağlar Dağlarla Kalır"* (1985).

Rusça: *Gornıye Duhi "İyeli Dağlar"* (1976, 1979, 1986 ve 1989), *V Naçale Zimu "Kış Başlarken"*, *Povesti "Uzun Hikâyeler"* (1983), *Shojiye Harakteri "Benzer Karakterler"* (2001),

Tuvaca: *Dağ Eezi "Dağ İyesi"* (1980).

Deneme Yazıları: *Cakşı Ulus "İyi İnsanlar"* (1961).

Çevirileri: Arseniy Rut'ko, *Ol Volgada Öskön "O Volga'da Büyüdü"*; Çingiz Aytmatov, *Tuulardıñ la Çöldördiñ Povest'eri "Dağlar ile Bozkırların Uzun Hikâyeleri"*; Çingiz Aytmatov, *Kojoñınıñ Küüzi "Şarkının Ezgisi"*, Korney Çukovskiy, *Oyılğança Cunun "Eriyene Kadar Yıkan"*, Yuriy Künzegeş, *Kün Çalıtkan Tıva "Güneşin Aydınlatığı Tuva"*; İvan Eroşin, *Çañkır Curt "Mavi Yurt"*; Mihail Lermontov, *Aşık-Kerib "Âşık Garip"*.

Pasley Samık

Günümüz Altay şiirinin en güçlü temsilcisi olan Pasley Tordoyeviç Samık, 26 Aralık 1938'de Şabalın rayonunun Kaspı köyünde doğmuştur (Altay Ülgerlik, 2006, s. 459).

Samık, 1956 yılında Dağlık Altay Milli Okulu'nu, 1964 yılında ise Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsü'nü bitirmiştir. 1964 yılından itibaren "Altaydıñ Çolmonı" gazetesinde redaktör, Devlet Basımevi'nde editör, Altay Yazarlar Birliği'nde başkan yardımcılığı gibi görevleri yürütmüştür (Pisateli, 2019, s. 59).

Pasley Samık, 1971 yılında SSCB Yazarlar Birliği üyeliğine seçilmiş, 2007 yılında Altay Cumhuriyeti Millî Şairi unvanını almıştır (Pisateli, 2019, s. 59). 9 Kasım 2020 tarihinde Gorno-Altaysk'ta ölmüştür.

Pasley Samık, Altay edebiyatına yeni temalar, söylemler ve renkler katmış bir şairdir. Samık'ın şairliği, halk destanı gelenekleri ve Altay halk felsefesi ile yakından bağlantılı olmakla birlikte Altay sınırlarının çok ötesine uzanır (Pisateli, 2019, s. 60).

Pasley Samık'ın şiirlerinde en önde gelen tema insandır. Samık, insanın hayatı anlamlandırışını, gücünü, karakterini, halkı için yaptığı işleri şiirlerinde yansıtır. Bunun yanında genç neslin hayatı ve tabiat temaları da Samık'ın şiirlerinde öne çıkmaktadır (Kataşev, 2008, s. 28-31).

Samık'ın şiirleri Rusça, Estonca, Gürcüce, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi gibi dillere de çevrilmiştir (Pisateli, 2019, s. 60).

Yazdığı şiirler yanında yaptığı çevirilerle de Altay edebiyatına hizmet eden Samık, SSCB'den otuz dokuz, SSCB dışı ülkelerden otuz iki şairin şiirlerini Altay Türkçesine çevirmiştir. Bunlar, Lope de Vega, Pablo Neruda, Nazım Hikmet, Federica Lorca, R. Tagore, N. Rerih, W. Whitman, K. Kuliyev, M. Karim, S. Seythazin gibi şair ve yazarlardır (Pisateli, 2019, s. 60).

Nazım Hikmet'in kendisi için yol gösterici olduğunu (Dilek, 2003, s. 399) belirten Samık, hem Nazım Hikmet'in bazı şiirlerini⁸ Altay Türkçesine çevirmiş hem de Nazım

⁸ *Altaydıñ Çeçekteri* (2009, s. 410 - 418) adlı eserde yer alan Nazım Hikmet şiirleri şunlardır:

1. Memed'e Son Mektubumdur (Uulum Memedke Kalgançı Kat-Biçigim) s. 410-412.
2. "Denizin Üstünde Ala Bulut" ("Teñistiñ Üstünde Ala Bulut") s. 412.
3. Otobiyografi (Avtobiyografiya) s. 412-414.
4. "Ben Komünist" ("Men Kommunist") s. 414.
5. Yirminci Kongre ("Cirmençi S'ezdke Keldi Lenin") s. 415.
6. İnsanların Türküleri Kendilerinden Güzel ("Ulustiñ kojoñdoru ulustardañ keen") s. 415.
7. 1. Mayıs (Baştapkı May) s. 416.
8. Masalların Masalı (Çörçöktör Çörçöktörü) s. 416-417.
9. "Hapislerde geçen on beş sene arkamda" ("Türmede ötkürgen on tört cıl..") s. 417-418. (Şiirde geçen on beş yıl Samık tarafından on dört yıl olarak verilmiş.)
10. Yine Memleketim Üstüne Söylenmiştir (Törölüm Kereginde Oyto Katap) s. 418.

Hikmet için bir şiir⁹ kaleme almıştır. Samık, Nazım Hikmet'in yanı sıra Yılmaz Güney için de bir şiir¹⁰ yazmıştır.

Samık'ın Türkiye Türkçesiyle kaleme aldığı *Türkiyem* adlı şiiri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından yayımlanan *Türk Dünyası Tarih Dergisi*'nin 97. sayısında (Ocak - 1995, s. 47) yayımlanmıştır.

Şiir Kitapları:

Altayca: *Kün Uulu "Güneş'in Oğlu"* (1964), *Calkın Sokkon Cürek "Yıldırım Çarpan Yürek"* (1967), *Ot-Calbış Sığın "Alevli Geyik"* (1968), *Çeyne "Şakayık"* (1969), *Möñkürlük Salkın "Zirvelerin Rüzgârı"* (1972), *Alagün Caaş "Güneşli Yağmur"* (1976), *Erten Turagı Kuştar "Sabah Kuşları"* (1980), *Tınımnıñ Altın Sadtarı "Ruhumun Altın Bahçeleri"* (1982), *Ot-Ene "Ateş Ana"* (1984), *Ak Sümerlü Altaydıñ Baldarı "Beyaz Zirveli Altay'ın Çocukları"* (1986), *Tuularım, Süüjim, Törölim "Dağlarım, Aşkıım, Vatanım"* (1989), *Altaydıñ Çeçekteri "Altay'ın Çiçekleri"* (2009).

Ruşça: *Pesn' Moya "Benim Şarkım"* (1974), *Ognenniy Maral "Alevli Geyik"* (1978), *Veter Verşin "Zirvelerin Rüzgârı"* (1987), *Pokloneniye Beluhe "Beluha'ya Tapınma"* (1988), *Solneçnyy Dojd' "Güneşli Yağmur"* (1989), *Sozvezdiye Lyubvi "Aşk Takımyıldızı"* (2001).

Ana Dili ve Millî Kimlik İlişkisi Bağlamında Çağdaş Altay Türk Şiiri

Altay Türk şiirinde ana dili bilincinin ortaya çıkışı ve güçlenmesini iki ana etken bağlamında açıklamak mümkündür: Birincisi modern düşüncenin etki alanının genişleyerek modern dünyaya ait kavramların ve yaşam tarzının yaygınlık kazanması; ikincisi ise Rusların Altay bölgesindeki işgal ve asimilasyon faaliyetleridir.

Aklı merkeze alan bir düşünce sistemi olan modernizm, akıl aracılığıyla ilerlemeyi, sorgulamayı, eleştiriye ve keşfi önceleyen bir yaklaşımı benimser. Avrupa'da baş döndürücü bir hızla yaşanan bilimsel buluşlar sağlıktan gündelik yaşama, ekonomiden devletlerin yönetim şekline kadar insana ve topluma dair birçok alanda kayda değer değişim ve dönüşümlere zemin hazırlar. Değişim ve dönüşümün yaşandığı bir başka husus da topluluktan millete geçişin anahtar kavramı olan millî bilincin güçlenmeye başlamasıdır. İletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi, matbaanın yaygınlık kazanması ve bilgi birikiminin artmasıyla insanın kendini ve toplumu inşa eden maddi ve manevi değerler silsilesini keşfetme arayışı hız kazanmış, böylece bir topluluğu millet yapan ve o milleti diğer milletlerden ayıran hususlar öne çıkarılmaya ve bu konuda bir farkındalık yaratılmaya başlanmıştır. Millî değerleri merkeze alan bir şuur hareketi olan milliyetçilik fikrinin güçlenmesinin önemli etkenlerinden biri de değişen dünya ve paradigmalara rağmen değişmeyen sınıfsal yapıyı değiştirme arzusudur. Bilimsel, sanatsal ve ekonomik ilerlemenin öncülüğünü yapan burjuva sınıfının statik sınıfsal yapı içinde istediği yükselişi elde edememesi Fransız İhtilali gibi yalnızca Fransa'yı değil tüm Avrupa'yı hatta dünyayı dalga dalga etkisi altına alan değişim hareketinin arka planını oluşturur. Tanrıların yeryüzündeki temsilcileri olarak görülen kral ve kraliçelerin otoritesi sarsılırken yüzyıllardır toplumun üst katmanını oluşturan aristokrasi derin bir yara alır. Bireysel hak ve özgürlükler; eşitlik, hak, hukuk, adalet ve demokrasi kavramları öne çıkarılarak geniş tabanlı bir toplumsal değişim hareketi başlatılır. Krallıklar ve monarşik sisteme dayalı devletlerin yerine meşrutiyet ve cumhuriyet rejimleri kurulur. Milliyetçilik fikrinin güçlenmesiyle de yeni kurulan devletler ulus-devlet modelini esas alır. Yaşanan

⁹ Nazım Hikmet'in *Salımı "Nazım Hikmet'in Kaderi"*. İlk önce *Ot-Ene* (1984), daha sonra *Altaydıñ Çeçekteri* (2009, s. 364-366) adlı şiir kitaplarında yayımlanmıştır.

¹⁰ Yılmaz Güney'in *Ot-Cüregi "Yılmaz Güney'in Kor Yüreği"*. İlk önce *Ot-Ene* (1984), daha sonra *Altaydıñ Çeçekteri* (2009, s. 370-371) adlı şiir kitaplarında yer alır. Şiirden önce Yılmaz Güney de kısaca tanıtılmıştır.

bu gelişmeler millî kimlik kavramını öne çıkarırken millî kimliği inşa eden ulusal değerler devlet imkânlarının da katkısıyla öne çıkarılır. Dil, tarih, kültür ve ekonomi başta olmak üzere birçok alanda ulusal hususiyetler kurumsal bir çatı altında araştırılır, incelenir ve koruma altına alınır.¹¹ Sanat, edebiyat, eğitim ve basın faaliyetleri aracılığıyla toplumun millî kimlik etrafında birleştirilmesi amaçlanır.

Vatan toprağının işgal altında olduğu dönemlerde millî duyarlılık ve millî kimliği oluşturan unsurları koruma eğilimi güçlenir. Çünkü millî kimlik, milleti oluşturan ortak değerlerin korunması ve geleceğe aktarılmasıyla var olur. Bu değerlerin tahrip edilmesi veya yok edilmesi millî kimliğin ve milletin varlığını tehlikeye düşürür. Bu doğrultuda Altay Türk edebiyatında millî bilinç ve duyarlılığın ortaya çıkışında Altay bölgesinin Ruslar tarafından işgalinin payı büyüktür. 18. yüzyıldan itibaren Rusların ele geçirdikleri yerleri Ruslaştırma amacıyla uyguladıkları asimilasyon politikaları bölgedeki Türklerin bir kısmı üzerinde etkili olurken bir kısmında ise kimi zaman refleksif kimi zaman da bilinçli olarak millî kimlik kavramına yönelimi beraberinde getirmiştir.

Çarlık Dönemi'nde Nikolay İlmnisky tarafından sınırları çizilen Rusların asimilasyon politikasının temelini dil ve din oluşturur. İzlenen politikaya göre işgal edilen bölgelerde yaşayan insanlar bilhassa açılan okullar aracılığıyla Rus dili, tarihi ve kültürünü bilen Ortodoks Hristiyanlara dönüştürülür ve böylelikle işgal edilen bölgelerdeki Rus varlığının kalıcı hâle getirilmesi amaçlanır.¹² Çarlık Dönemi'nde uygulanan bu asimilasyon politikaları Sovyetler Dönemi'nde de devam etmiştir. 1924'te iktidara gelen Stalin, başta ulusal olmak üzere her türlü farklılığı "Sovyet" tipi insan çatısı altında eritmek amacıyla Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türklerin millî kimliklerini yok etmek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. İnsanlar zorunlu göçe tabi tutulup yurtlarından edilmiş, Türk aydın ve sanatçıları türlü cezalara çarptırılmış, birçok ismin Türklüğe hizmet eden eserleri yasaklanmıştır. Stalin'in baskı ve korku merkezli dikta rejiminde "Sovyetleştirme ve sonrasında gelen Ruslaştırma sürecinde, iktidarın en önemli mücadele alanı olan dil, merkeze yerleştirilmiş ve dilin kapsam alanı içerisinde yer alan eğitim politikaları, merkez yönetim tarafından tabana doğru türlü aparatlar/araçlar kullanılarak yayılmaya çalışılmıştır" (Karabulut, 2009, s. 65). Rusça dışındaki dilleri teşvik edip koruyor gibi görünen milletler politikasının arkasında Rus olmayan milletlerin Rusya'ya karşı birleşmelerini önlemek ve onların millî kimliklerini gittikçe zayıflatarak yok etme amacı yatmaktadır. Arap alfabesinden Latin alfabesine geçen Türk topluluklarının Türkiye ile olan bağlarını zayıflatmak için kısa bir süre sonra Kiril alfabesine geçilmesi bu amacın bir yansımasıdır.

Görülüyor ki hem Çarlık döneminde hem de Sovyetler Birliği döneminde dil, Ruslaştırma politikalarının temelinde yer almıştır. Türk aydınları özellikle Stalin'in 1953'te ölümü, baskı ve sansürün nispeten azaldığı 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle yıllardır maruz kalınan politikalara karşı doğrudan ya da dolaylı olarak tepki göstermeye

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti'nde de benzer bir süreç yaşanmıştır. Türk dili ve tarihi üzerine çalışmalar yapılması amacıyla 15 Nisan 1931'de Türk Tarih Kurumu, 12 Temmuz 1932'de ise Türk Dil Kurumu kurulmuştur.

¹² Nikolay İlmnisky'nin eğitim politikasının esasları dört maddede özetlenebilir: "1. Rus olmayan çocuklar, onlar için açılmış özel okullarda kendi dillerinde eğitim görecektir. Bunun için de Kiril harfleri kullanılarak bu dillerde alfabe kitapları, ders kitapları, okuma kitapları, matematik setleri ve İncil hazırlanacaktır. 2. İlkokul öğrencileri, ilk dört yıllık eğitim süresinde temel dersler arasında Rusçayı da alacaklardır. Öğrenciler bu dört yılın sonunda Rus dilini biliyor olacaklar ve bundan sonraki öğrenimlerini Rus dilinde yapacaklardır. 3. Bu okullarda görev yapacak öğretmenler, 'yabancı' öğrencilerin ana dillerini bilecekler, hatta onlarla aynı milletin olacaklardır. Bununla birlikte öğretmenler, iyi eğitilmiş ve samimi Hristiyan olacaklardır. 4. Misyonerlik faaliyetlerinin geleceği için bu okullarda yarının öğretmenleri olan kız çocukları da okutulacaktır. Yani, okullar karma olacaktır" (Aça, 2013, s. 1464-1477).

çalışmışlardır. Bunun edebiyata yansması ise millî duyarlılık ve ana dili temalı edebî eserlerin sayısının giderek artması şeklinde olmuştur.

Lazar Kokışev'in "Altay Dilime" (1962), Boris Ukaçin'in "Rus Dili" (1991) ve Paslev Samık'ın "Altay Dili Hakkında Söz" (2009) başlıklı şiirleri ana dili, vatan ve millî kimlik ilişkisi ekseninde yazılmıştır. Kısaca milletin evi olarak tanımlanabilecek vatan; millî değerlerin, kültürün ve hafızanın en canlı şekilde yaşadığı var oluş mekânıdır. Bir toprak parçasına indirgenemeyecek kadar zengin ve derin anlamlar ihtiva eden vatan, millete ait maddi ve manevi bütün kıymetleri geçmişten bugüne, bugünden geleceğe aktararak milletin devamlılığını sağlar. Bu kıymetlerden biri de ana dilidir. Ana dili ve vatan, birbirini var eden kavramlardır. Bir toprak parçasını vatan yapan hususlardan biri üzerinde ortak bir dilde konuşanların yaşaması olurken, vatan olmadan da ana dilinin topluluğu millet yapan özelliğini yitireceğini söylemek mümkündür. Bir başka deyişle ana dili olmadan vatan, vatan olmadan da ana dili var olamaz.

Boris Ukaçin'in "Rus Dili" şiirinde köyünden ayrılan bir Türk gencinin ana dilinden uzaklaşarak Rusçayla konuşmaya başlamasının verdiği mutsuzluk ve huzursuzluk konu edilir. Şiirdeki bu huzursuzluğun kaynağını dil-vatan ilişkisi bağlamında yorumlamak mümkündür. Şairin ana dilinden kopmasının sebebi vatanından uzaklaşmasıdır.

Kök-ayasta kükürtteñ küçtü
Köksimdi bıstı kaykal sös! -
Bat kandıy uur kinçektü
Baştap la aytkan orus sös!

Mavi gökte gök gürültüsünden güçlü
Göğsümü bastı garip söz! -
İşte, nasıl ağır günahkâr
Başlayıp da söylenen Rusça söz

Ulustu telekey bu meni
Uuy tudup, cudup iydi!..
Onoñ la beri orustap,
Orçılañ mende ündendi.

Kalabalık dünya beni
Kıskıvrak yakalayıp yuttu!
Ondan beri Rus diliyle,
Kâinat bende ses verdi.

(Altay Ülgerlik, 2006, s. 400-401).

İçtenlik mekânı olan vatanından uzaklaşan şair, alışkın olmadığı bir ortamın, daha önce duymadığı seslerin içinde yabancılaşmıştır. Rusçayı "garip söz" olarak nitelendiren şair, kalabalık dünyada yalnızlaşmış, yutulmuş ve yok edilmiştir. Vatanından uzak diyarlara göç etmek zorunda kalan şairin, göç etmesinin sebebi üzerinde açıkça durulmasa da bunun iş ya da eğitim kaynaklı gelişen bir durum olduğu hissettirilmektedir. Bu da Rusların, elde ettikleri ekonomik iktidar ve eğitim imkânlarıyla Türkleri isteseler de istemeseler de Rusça konuşmaya mecbur bıraktıkları bir sistem inşa ettiklerinin göstergesidir. Türklerin yoğunluklu olarak yaşadığı yerler yeraltı kaynakları açısından zengin olsa da yatırımların, eğitim ve iş imkânlarının minimum düzeyde tutulduğu bölgelerdir. Bu da tarım ve hayvancılık dışında geçimini sağlamak isteyen Türklerin prestij dili Rusçayı öğrenmeden ve konuşmadan başarı elde edemeyeceği gerçeğini ortaya koyarken Rusların tek tipleştirme ve Ruslaştırma çabalarının günlük hayattaki bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Şair, Altay Türkçesini yalnızca insanlarla sınırlandırmaz. Vatan coğrafyasının her bir unsuru Altay Türkçesiyle bütünleşmiş hâlde yansıtılır. Öyle ki Altay'daki hayvanlar, kuşlar, kurtlar, bitkiler, dağlar, ay, güneş ve yıldızlar da Altay Türkçesiyle söyleşmektedir. Varlık evini dil ile inşa eden şair, Altay'daki günlerine özlem duyar ve orada olamamasının trajedisini derinden hisseder. Çocukluğunda ve gençliğinde dünyayı Altay Dağları ve Altay Türkçesinden ibaret zanneden şair, sorumluluk sahibi yetişkin bir birey olduğunda bellek mekânı olarak gördüğü vatanından uzaklaşıp kente gittikten sonra benliğini inşa eden değerlerini yitirmeye başlar ve mekanikleşen dünyanın bir

parçası olmanın sancısını çeker. Bu süreç Sovyetler döneminde Rusların arzuladığı Rus çatısı altında tek tipleştirme çabalarına da hizmet eden bir sürece işaret eder.

Lazar Kokışev'in "Altay Dilime" başlıklı şiiri, dil - vatan ilişkisini soy ve tarih bağıyla derinleştirir. Altay Türkçesinin doğuş süreci ve sonrasında geçirdiği evrelere odaklanan şiir, Altay Türkçesinin çok eski ve köklü bir mazinin ürünü olduğunu vurgularken, Altay Türkçesinin başına gelen felaketlerden kurtuluşunu kadim ve sağlam bir geleneğe sahip olmasına bağlar.

Korkıştu çaktarda tepsep salganda
Korbolop oyto sen özüp keleteñ.
As ta bolzo, altay conımnıñ
Ayıldarı sayın şulurıp cüreteñ...

Korkunç zamanlarda çiğnendiğinde
Filizlenip yine sen çiçek açtın.
Sayısı az Altay halkımın
Her evinde cıvıdayıp durdun...

Kersü conımnıñ çümi cok kojoñın
Kelişkençe sen keerkedip bereteñ.
Albatım cuunatkan altay tilim,
Aarçızı cıtangan altay tilim!.."
(Kokışev, 1983, s. 99).

Bilge halkımın süssüz şarkısını
Yettiğince sen süsledin.
Halkımı bir araya toplayan Altay dilim,
Süzme yoğurt kokan Altay dilim!.."

Bir millet için geçmişten günümüze, atalardan şimdiki nesle aktarılan en somut ve en işlevsel unsur dildir. Dilin, tarihin derinliklerinden gelen kültür ve değer aktarıcı özelliği millî varlığın muhafazasını sağlarken halkı birleştiren ve bütünleştiren bir harç vazifesi görür. Dilin bu özelliği Altay Türklerinin karşılaştıkları felaketlerden kurtulmalarını sağlar. Şiirin kaleme alındığı Sovyetler Dönemi'nde Türklerin hem diğer Türklerle bağıni kesmek hem de kendi dillerini unutturmak için sistematik bir program izlenmesine rağmen Altay Türkçesinin varlığını sürdürdüğü ve halka umut aşıladığı vurgulanır. Böylece türlü felaketlerle karşılaşan Altay Türkleri, ana dilleri sayesinde dağılmamış ve Türklüklerini unutmamıştır.

Şiirde Altay Türkçesinin yoğurt ile ilişkilendirilmesi, yoğurdun Türkler tarafından keşfedilmesi ve dünyaya yayılmasından kaynaklıdır.¹³ Nasıl ki yoğurt yüz yıllardan beri en saf ve doğal hâliyle günümüze ulaştıysa ve Türklerin yaşam tarzı ve geleneklerinden bir iz taşıyorsa; Türkçe de Türklerin binlerce yıllık geçmişinin; millî, maddi ve manevi tüm değerlerinin taşıyıcısı olarak günümüze gelmiştir.

Sovyetler Dönemi'nde Ruslar, Türkçeyi gözden düşürmek ve kullanımını azaltmak için devletin çeşitli mekanizmalarını kullanmak suretiyle kapsamlı bir çalışma içine girmişlerdir. Ekonomi, eğitim, iletişim, hukuk, sanat ve edebiyat politikalarının bu amaç merkezinde şekillenmesi bir süre sonra insanlar üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel vb. baskıların meydana gelmesine sebep olurken bu baskıların bir yansıması olarak maruz kalınan yaptırımlar kimi insanların ana dillerinden ve kültürlerinden uzaklaşmalarına, Rus dili ve kültürünün kendi dil ve kültürlerinden daha üstün olduğuna inanmalarına sebebiyet vermiştir. Rusluk; medeniyetin, gelişmişliğin, modernliğin ve zenginliğin gerekliliği olarak algılanırken ve dayatılırken Türklük köylülük, gelişmemişlik ve fakirlik ile özdeşleştirilir. Bu doğrultuda kimi insanların çoğunlukla dışlanmamak, toplumda daha itibarlı bir statüye sahip olmak amacıyla kendi değerlerini küçümseyen ve yok sayan kişilerin yaşadıkları kimlik krizi bu sefer de kendi milletinin değerleriyle ters düşmesi ve onlara yabancılaşmasıyla zirveye ulaşır. Bu durumda ne tam anlamıyla Rus

¹³ Asya steplerinde göçebe bir yaşam süren Türkler, yaşamlarını devam ettirebilmek için sürülerin sütünü tüketmek zorunda kalmışlar ve zamanla sütü işlemeyi öğrenmişlerdir. Yoğurt kelimesi Türkçe bir kelime olarak tüm dünyada kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Özden, 2008).

ne de Türk olabilen bireylerin sığındıkları liman yine ana dilleri ve millî kimlikleri olur. Şiirde bu süreç şöyle ifade edilir:

Seni çoktu, ebi çok deşkilip, Sedeñdegen nemeler undıp salgılayt... Kalıktıñ aldına katkığa tüjele, Katap seni eske algılayt.	Sana yoksul, uygunsuz deyip, Kendini beğenmişler seni unutuyor... Halkın önünde gülünç duruma düşünce, Yine seni hatırlıyorlar.
--	--

(Kokışev, 1983, s. 99).

Millî kimlik, millî unsurların çeşitli araçlarla hatırlatılması ve millî hafızanın canlı tutulmasıyla inşa edilirken ana dili millî hafızanın geleceğe aktarılacak kalıcı hâle gelmesinde önemli rol oynar. Zira halkın duygu, düşünce ve hayalleri dilin yapısı, söyleyişi ve gelişimini şekillendirir. Kokışev şiirinde dilin bu özelliği üzerinde dururken ebeveynler aracılığıyla dili mazi ve soy bağıyla ilişkilendirir:

Albatımınñ aytkan sanaazı – sen, Amadap cürgende kojoñı – sen. Adamnıñ artkan cöojözi – sen, Enemniñ bergen ençizi – sen.	Halkımın dile getirdiği düşüncesi, sensin, Hayale daldığında şarkısı, sensin. Babamın bıraktığı serveti, sensin, Annemin verdiği mirası, sensin.
--	---

(Kokışev, 1983, s. 100).

Halkın düşüncesi, hayale daldığında söylediği şarkısı, babanın serveti ve annenin mirası olarak nitelendirilen ana dili; hüznün, mutluluğun, doğumun, ölümün, geçmişin, geleceğin bir başka deyişle hayata dair her şeyi içeren bir kaynak olarak işlenir.

Hayat kaynağı olarak görülen Altay Türkçesinin önemi ve gerekliliği konusunda yazılan bir diğer şiir Pasley Samık'ın "Altay Dili Hakkında Söz" adlı şiiridir. Didaktik bir tarzda yazılan şiir, halkı ana dili konusunda bilinçlendirmeyi amaçlarken, ana dilinin zayıflamasıyla ne tür felaketlerle karşılaşılacağına dair uyarılar içerir. Şaire göre Altay Türkçesi sevilmeli, sayılmalı ve tüm zenginlikleriyle korunmalıdır. Yüzyıllardan beri türlü zorluklarla ve düşmanlarla savaşarak bugüne ulaşan Altay Türklerinin okuma yazmalarının olmaması, dilin korunması ve gelişimi önündeki en büyük engeldir. Altay Türkçesini geleceğe aktaracak olan büyük halk ozanlarının yetişmemesi de şair için acı bir tabloyu ortaya koymaktadır. Şair dilin yükselip gelişeceği zamanda halkın kibirlenip tembellek edip atalarından gelen mirasa sahip çıkmaması ve ana dilini korumak için mücadele etmemesini eleştirir ve bu şekilde devam edilmesi hâlinde hem halkın hem de dilin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu vurgular. Şair ana dili bilincinin altını çizerken bilinçle birlikte bilgi ve çalışmanın da gerekliliğini ifade eder ve burada Şair Lazar'ın bir şiirinden örnek verir.¹⁴ Dile dair bilgi olmazsa Altay Türkçesinde altıncı fiilin çekiminin nasıl olacağını düşünmekle insanların hayatının geçebileceğini ironik bir üslupla ifade eden Lazar'ın bu tespitinin gerçek olacağı endişesi şairi korkutur. Şaire göre böyle bir duruma düşmeye hiç gerek yoktur. Bu noktaya gelmemek için aydınlara ve bilim insanlarına önemli görevler düşmektedir.

Şiirin ikinci kısmına bazı aydınların dil anlayışlarını eleştirerek başlayan şair, aydınların Altay Türkçesini yabancı kelimelerle karıştırıp kullanmalarının ve halk ağzından derlenen kelimeleri "Dilde böyle söz yok" diyerek kullanmayı reddetmelerinin dile verdiği zarara işaret eder. Şair Altay Türkçesinin böylesi millî bilinçten yoksun sözde aydınların elinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu acı bir feryatla adeta haykırır. Şiir, ana dili hassasiyetine sahip ve millî değerlerine bağlı cesur insanların yetişmesiyle Altay Türkçesinin zenginleşip güçleneceği doğrultusundaki dizeleriyle sona erer.

¹⁴ Şiirde telmihte bulunulan Lazar, bu çalışmada "Altay Tilime" adlı şiiri incelenen Lazar Kokışev'dir.

Sovyetler Birliği döneminde Altay Türklerinin sosyoekonomik düzeyinin ve eğitim seviyesinin düşüklüğü sanatçıların sadece sanat eseri üretme değil halkı aydınlatma ve bilinçlendirme misyonunu da üstlenmeye mecbur bırakmıştır. Rusların asimilasyon sürecinin tahribatından en az hasarla kurtulan sanatçı ve aydınlar, halkın içinde bulunduğu duruma sessiz kalamamış ve onları uyanışa çağırmıştır. Şairin şiirinde uyanışa çağırdığı kesim yalnızca eğitimsiz ve yoksul halk değildir. Eğitilmiş, bilgili ve eli kalem tutan bazı aydınların Rus eğitim sistemi ve zihniyetinin tazyiki altında kendi milletinden ziyade Ruslara hizmet edecek çalışmalar yapması şairin toplumdaki aydın kimliğini sorgulamasına yol açar. Şaire göre okumak, yazmak, çalışmak, üretmek gerçek bir aydın olmak için yeterli değildir. Aydınım kimliğinde belirleyici olan yapılan çalışmaların hangi zihniyete, kime ve neye hizmet ettiği hususudur. Şair, Rusların amaçlarına hizmet eden Türk aydınları gerçek aydınlar olarak görmezken, ideal aydınım millî bilince sahip millî gayeye hizmet eden kişiler olması gerektiğine işaret eder.

Samık'ın sözde aydınları eleştirisi mankurtluk ve közkamanlık kavramları merkezinde de irdelenebilir. Manas Destanı'na dayanan bu iki kavramdan mankurtluk ideolojik köleleştirmeye maruz kaldıktan sonra kendine ve milletine yabancılaşma; közkaman ise bilinçli olarak milletine ihanet etme olarak tanımlanabilir (Azap, 2017, s. 111). Şiirde kendi milletlerine ve değerlerine karşı yabancılaşmış aydınları bilinç ve bilinçsizlik doğrultusunda net olarak konumlandırmak mümkün olmasa da şiirin 2009 yılında yazıldığı, asimilasyon politikalarının eskiye göre zayıfladığı, aydınlanma/bilinçlenme imkânlarının gittikçe arttığı, Samık gibi ana dili bilincine sahip sanatçıların var olduğu düşünülürse, şiirde eleştirilen sözde aydınları bilinçli olarak milletine yabancılaşmış közkaman tipler olarak değerlendirmek mümkündür.

Sonuç

1950'lerden sonra Sovyetlerin zayıflaması ve modern düşüncenin ve bilginin yayılmaya başlaması yıllardır Rusların egemenliği altında kimlik mücadelesi veren Altay Türklerinde millî bilinç ve uyanış sürecini hızlandırmıştır. Lazar Kokışev'in "Altay Dilime", Boris Ukaçin'in "Rus Dili" ve Paslev Samık'ın "Altay Dili Hakkında Söz" başlıklı şiirleri bu sürecin edebiyattaki tezahürüdür. Halka ulaşma gayesiyle sade ve anlaşılır bir dille yazılan söz konusu şiirlerin arka planında Rusların Türklere uyguladığı asimilasyon politikaları yer alırken şairlerin ana dilini; vatan, kültür, tarih ve soy kavramlarıyla ilişkilendirerek halkta millî şuuru uyandırmayı ve ana dili ortak paydasında Altay Türklerini birleştirip güçlendirmeyi amaçladıkları söylenebilir.

Üç şiir aracılığıyla tarihî, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan geniş bir yelpazede ele alınan süreç ve sorunlar yalnızca Altay Türklerini değil, Rus asimilasyon politikalarına maruz kalmış tüm Türk topluluklarını kapsamaktadır. Bu durum Altay Türklerinin hâlen devam eden kimlik ve var oluş mücadelesinin Türk akademisi ve kamuoyunda bir farkındalık oluşturarak bu alanda yapılacak çalışmaların artmasının Türk dünyası açısından önemine işaret etmektedir.

Kaynakça

- Aça, M. (2013). Misyoner-Şarkiyatçı Nikolay İvanoviç İl'minskiy'in Çarlık Rusyası'nın Hristiyanlaştırma ve Ruslaştırma Politikalarındaki Yeri. *Yeni Türkiye-Türkçe Özel Sayısı*, 55, 1464-1477.
- Adarov, A. (1983). Çarkındu la Keen Cayalta - Lazar Vasilyeviç Kokışevtiñ Çıkkanañ Ala 50 Cajna. *Men Slerdi Süügem* (Ed. Arjan Adarov, s. 9-22), Gorno-Altaysk.
- Altay Ülgerlik XIX-XXI çç.* (2006). (Haz. Tokşın Torbokov, Rayisa Lıkova). Gorno-Altaysk.

- Altuğ, T. (2008). *Dile Gelen Felsefe*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Assmann, J. (2001). *Kültürel Bellek*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Azap, S. (2017). Közkaman/Lık: İhanet ve Kimlik Sorunsalı, *Asos Journal*, 41, 104-117.
- Balibar, E. ve Wallerstein, I. (2013). *İrk Ulus Sınıf* (Çev. Nazlı Ökten). İstanbul: Metis Yayınları.
- Dilek, İ. (1998). Altay Türkleri Edebiyatı, *Türk Dünyası El Kitabı*, C. 4. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları. 451-482.
- Dilek, İ. (2003). Altay Edebiyatı, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, C. 24, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Dilek, İ. (2011). Sovyet Edebiyatı İlkelerinin Modern Altay Edebiyatına Yansımaları: İlk Altay Romanı Arına. *Bilig*, 52, 45-64.
- Günay, V. D. (2016). *Kültürbilime Giriş*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Karabulut, F. (2009). İktidar ve Meşrulaştırma Mücadelesinin Odağı Orta Asya: Sovyetlerin Dil ve Eğitim Politikaları. *Bilig*, 50, 65-96.
- Karakaş, Ş. (2008). Sovyet Edebiyatı Hakkında Bazı Tespitler, *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Ankara: Akçağ Yayınları. 459-470.
- Kataşev, S. (1974). *Altay Ülger Kereginde*. Gorno-Altaysk.
- Kataşev, S. (2008). Kün Uulu – Pasley Samıktın Baştapkı Biçigi, *Pasley Samık Materialı K 70-letiyu So Dnya Rojdeniya* (Ed. L. T. Baştıkova), Gorno-Altaysk, 27-34.
- Koca Sarı, S. (2016). Tehlikedeki Türk Dilleri: Genel Bir Bakış. *Tehlikedeki Türk Dilleri I* (Ed. Süer Eker – Ülkü Çelik Şavk), Ankara – Astana: Uluslararası Türk Akademisi – Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 225-291.
- Kokışev, L. (1983). *Men Slerdi Süügem* (Ed. Arjan Adarov). Gorno-Altaysk.
- Özden, A. (2008). Yoğurdun Tarihi. *Güncel Gastroenteroloji*, 12(2), 128-133.
- Pisateli Gornogo-Altaya* (2019). (Haz. S. V. Mojokova, E. P. Çinina, M. M. Aluşkina, A. B. Bobokova). Gorno-Altaysk.
- Samık, P. (2009). *Altaydın Çeçekteri*. Gorno-Altaysk.
- Türker, F. (2012). II. Dünya Savaşı'nın Modern Altay Edebiyatı'na Yansımaları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, XII(1), 331-344.

Şiirler ve Çevirileri

Lazar Kokışev

Altay Tilime¹⁵

Ak-carıktın aldına kelele,
Aylu-kündü cerimdi körölö:
“Adayım” – degen altay tilim,
“Eneyim” – degen erke tilim...

Altay Dilime

Yeryüzüne gelince,
Aylı günlü yurdumu görünce:
“Babacığım” diyen Altay dilim,
“Anacığım” diyen nazlı dilim...

¹⁵ Şiir, daha önce Dilek, 2003, s. 340-341'te Türkiye Türkçesine çevirisiyle birlikte verilmiştir. Bu çalışmada şiir tarafımızdan yeniden Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Ayrıca Dilek, 2003, s. 340-341'te yer almayan altıncı ve yedinci dörtlükler ile dokuzuncu dörtlüğün son dizesi bu çalışmada verilmiştir.

Ene Altaydın edegi aldınañ
Erke ündenip, sen çıkkın ediñ.
Taştan çıkkın tandalay çeçektiy,
Tañ aldınañ sen öskön ediñ.

Korkıştı çaktarda tepsep salganda
Korbolop oyto sen özüp keleteñ.
As ta bolzo, altay conımnıñ
Ayıldarı sayın şulurıp cüreteñ...

Kersü conımnıñ çümi cok kojoñın
Kelişkençe sen keerkedip bereteñ.
Albatım cuunatkan altay tilim,
Aarcızı cıtangan altay tilim!..

Öskö albatı tilile sen
Öörköşpöy, eptü tanıjıp cüreteñ.
Cayımdı süügen cakşınak uuldardıñ
Calbıştı sözi sen bolotoñ.

Seni coktu, ebi cok deşkilep,
Sedeñdegen nemeler undıp salgılayt...
Kalıktıñ aldına katkıga tüjele,
Katap seni eske algılayt.

Eceler mege çümdegen tilim,
“Eş-nökörüm” degen erke tilim.
Camanıñ seniñ sespedim men,
Carajıñ şindep körbödim men.

Kayda da cürzem, kanayıp ta cürzem,
Kanımnañ seni men ayırıp bolbozım.
“Eneyim” degen erke tilimdi
Er-cajına undıp bolbozım!..

Albatımnañ aytkan sanaazı – sen,
Amadap cürgende kojoñı – sen.
Adamnañ artkan cöjözı – sen,
Enemniñ bergen ençizi – sen.

Iylagan tuşta erikçil tilim,
İristu tujımda çeçerkek tilim...
Altay tilim,
Karu tilim....

(Kokışev, 1983, s. 99-100)

Boris Ukaçın

Orus Til

Kurukundu kuştar, özümder

Ana Altay'ın eteği altından
Nazla seslenip sen doğmuşsun.
Taşta biten dağ çiçeği gibi
Tan öncesinde sen büyümüşün.

Korkunç zamanlarda çiğnendiğinde
Filizlenip yine sen çiçek açtın.
Sayısı az Altay halkımın
Her evinde cıvıldaşıp durdun...

Bilge halkımın süssüz şarkısını
Yettiğince sen süsledin.
Halkımı bir araya toplayan Altay dilim,
Süzme yoğurt kokan Altay dilim!..

Başka halkın diliyle sen
Kavga etmeden iyi geçinip yaşadın.
Özgürlüğü seven iyi gençlerin
Aevli sözü sen oldun.

Sana yoksul, uygunsuz deyip,
Kendini beğenmişler seni unutuyor...
Halkın önünde gülünç duruma düşünce,
Yine seni hatırlıyorlar.

Ablalarımın benim için süslediği dilim,
“Eşim dostum” diyen nazlı dilim.
Kötülüğünü senin sezmedim ben,
Güzelliğini takip edemedim ben.

Nerede yaşasam, nasıl yaşasam,
Kanımdan seni ben ayıramam.
“Anacığım” diyen nazlı dilimi,
Sonsuza dek unutamam!..

Halkımın dile getirdiği düşüncesi, sensin,
Hayale daldığında şarkısı, sensin.
Babamın bıraktığı serveti, sensin,
Annemin verdiği mirası, sensin.

Ağladığım zamanlarda hüznü dilim,
Mutlu zamanlarımda gururlu dilim...
Altay dilim,
Değerli dilim...

Rus Dili

Kanatlı kuşlar, bitkiler

Kuuçındaytan mege altaylap.
Ay, kün, cıldıstar da –
Ar-bütkenim su-altay!..

Ulu tuularda börüler de
Uluwatan azyıda altaylap.
Attar, uylar – ak malıs
Aytkanımdı ugatan altaylap.

... Iyık tuulardı men taştap,
Iraak, öskö gorodko keldim.
Kanımdı kandıy da ediski eeledi,
Kandıy da şımurt köksimde ebeldi.

Ölöñ çilep, tabıştı tızrap,
Özögimde özöt öskö söş!..
Bala tabarda oorıgan kelindiy,
Badışpay bardım er boyım!..

Kök-ayasta kükürtteñ küçtü
Köksimdi bıstı kaykal söş! –
Bat kandıy uur kinçektü
Baştap la aytkan orus söş!

Ulustu telekey bu meni
Uuy tudup, cudup iydi!..
Onoñ la beri orustap,
Orçılañ mende ündendi.

... A men bodogom çaş tuşta,
Ebire ejilgen telekey
Cañıs la tuulardañ turgan dep,
Cañıs la altay tildü dep..
(Altay Ülgerlik, 2006, s, 400-401).

Pasley Samık

Altay Til Kereginde Sös

Töröl tilibis tooylı,
Töröl ünibis süüyli,
Tilibiste büdeten
Kañça söstör mızıldayt,
Ogo cayım bereli.
Olardı tuuylı,
Korbolorın korıyılı.
Omok lo sergeleñ
Bis tuulıktar
Orto çaktar ortozıla
Keen kultura
Kıçeerı emes
Kızıl tınbıs korıp,

Söyleşirdi benimle Altay dilinde.
Ay, gün, yıldızlar da –
Tabiatım, Altay'ım...

Ulu dağlarda kurtlar da
Uluşurdu eskiden Altay dilinde,
Atlar, inekler – ak malımız
Dediğimi işitirdi Altay dilinde.

Kutsal dağları ben bırakıp,
Uzak, farklı şehre geldim.
Kanımı bir ezgi sahiplendi
Bir fısıltı göğsümde belirdi.

Ot gibi, gürültüyle cızırdayarak,
İçimde büyür başka söz!..
Çocuk doğururken acı çeken kadın gibi,
Kendi kendime sığmaz oldum!..

Mavi gökte gök gürültüsünden güçlü
Göğsümü bastı garip söz! -
İşte, nasıl ağır günahkâr
Başlayıp da söylenen Rusça söz

Kalabalık dünya beni
Kıskıvrak yakalayıp yuttu!
Ondan beri Rus diliyle,
Kâinat bende ses verdi.

... Ben sanırdım, gençlikte,
Etrafta uzanan dünya
Yalnızca dağlardan oluşmuş diye,
Yalnızca Altay dilli diye...

Altay Dili Hakkında Söz

Ana dilimizi sayalım,
Ana sesimizi sevelim,
Dilimizde türeyen
Birçok sözler parıldar,
Ona özgürlük verelim.
Onları duyalım,
Filizlerini koruyalım.
Dinç ve sağlam
Biz dağlılar
Orta çağlar boyunca
Güzel kültür için
Çabalamaya değil
Kızıl canımızı koruyup,

Kança uktarga
 Ayrılanıp, bölünip,
 Öştülerdiñ kılıjnañ
 Bir uuş artarısta...
 Kara köstü, ölbös tındu
 Kança kalıkka berilgen
 Türk tilibis -
 Tuularısta
 Biçik-biliktiñ tili
 Bolup öspögöndö -
 Kanaydar.
 Attu-çuulu
 Oygor kayçılarıstıñ
 Attarı öylö kojo
 Şiñip, ırıp,
 Cüre bergende.
 Cayaltalu ulus ta
 Cayılıp çeçektebey,
 Adı çıkpaganda.
 Ce açu mege -
 Emdi tilibis
 Sıñrap, carındalar öydö
 Töröl ençibis kiçeebey,
 Teerkeji oturganısta,
 Alıp cöögönisti le
 Korkuştu tıñzınala,
 Oozıs açala,
 Tilis öskürbegeniste.
 Aylanayın, Lazar' poedistiñ
 Kokurlap aytkanıla,
 Altay tildiñ
 Altıncı glagolı
 Kanayda kubuların
 Bastıra cürümiste
 Cartarın bolorzınala.
 Andıy la tıñ
 Kerek pe ol?

Al-kamık söstördi
 Tilibistiñ tözineñ
 Taap bolboy,
 Öskö tilden
 Köndüre urup,
 Altay intelligentter
 Ala-çookır tildü
 Biçip te, ermekteji te
 Cürgenisteñ uyalbaganısta.
 Açu emes pe bu?
 El-kalıktıñ oozınañ
 Tıñdap ekeliy,
 Biçikke salgan sösti

Birçok soylara
 Ayrılıp, bölünüp,
 Düşmanların kılıcından
 Bir avuç arttıımızda...
 Kara gözlü, ölmez ruhlu
 Birçok halka verilen
 Türk dilimiz -
 Dağlarımızda
 Okuryazarlık dili
 Olup gelişmeyince -
 Ne yapalım.
 Anlı şanlı
 Bilge kayçılarımızın
 Adları zamanla birlikte
 Çekilip, uzaklaşıp,
 Gidiverdiğinde.
 Yetenekli halk da
 Yayılıp çiçeklenmeden
 Adı yayılmadığında.
 İşte, benim için acı -
 Şimdi dilimiz
 Çınlayıp, parıldayacağı zamanda
 Ata mirasımız için çabalamadan
 Kibirilenip oturduğumuzda,
 Alıp kazandıklarımızla
 Çokça caka satıp
 Ağzımızı açıp,
 Dilimizi zenginleştirmedeğimizde.
 Sevgili şairimiz Lazar'ın
 Şaka yapıp söylediği
 Altay dilinin
 Altıncı fiilinin
 Nasıl çekileceğini
 Bütün hayatımızda
 Açıklamaya çalışarak.
 Öylesine güç
 O gerek midir?

Bütün sözleri
 Dilimizin kökünden
 Bulup almadan
 Başka dilden
 Yanına koyup,
 Altaylı entelektüeller
 Alaca bulaca dilli
 Yazıp konuşup da
 Yaşadığımızdan utanmadığımızda
 Acı değil mi bu?
 Halkın ağzından
 Dinleyip getirip,
 Kitaba konan sözü

Kezik “bilgirler”
Tilde mindıy sös çok dep,
Borboñdojıp,
Otko-suuga tüşkülep turarda,
Moko külükter
Kolına kirip,
Mokoordıñ emeş pe,
Cebren altay til?
Cok, sen tüñey le
Caraş la cañı
Keen söstörlö
Cajarıp özöriñ,
Kersü cebren til.
Seniñ sadıñda
Kojoñçı kuştardıy
Kuulgazın söstör
Caykanıp kojoñdojor.
Poetter ülgerlerineñ,
Prozaikter romandarınañ
Caskı calañdağı
Çeçekterdiy söstör
Cayılıp ösküleer,
Senile tuduş bütken
El-kalıgıñ elbegende.
Seni süüp,
Senile cepsengen
Kalaptu poetteriñ
Tam içkeri ösköndö.
(Samık, 2009, s. 294-296).

Bazı “bilginler”
Dilde böyle söz yok deyip,
Homurdanıp,
Ateşe suya düştüklerinde,
Aptal ustalar
Eline düşüp,
Gücünü yitirmez mi?
Kadim Altay dili?
Yok, sen tıpkı
Güzel ve yeni
Hoş sözlerle
Yeşerip büyüsün,
Bilge kadim dil
Senin bahçende
Şakıyan kuşlar gibi
Büyülü sözler
Salınıp şarkı söyler.
Şairlerin şiirlerinden
Yazarların romanlarından
Baharda ovalardaki
Çiçekler gibi sözler
Yayılp büyür,
Seninle bağlı yaratılan
Halkın genişlediğinde.
Seni sevip,
Seninle donanan
Cesur şairlerin
Tamamen büyüdüğünde.